

การพัฒนารณาคโค-กระบือ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี :
ศึกษากรณี อ.ปรางค์กู๋ จ.ศรีสะเกษ*

THE DEVELOPMENT OF THE CATTLE BUFFALO BANK TO ENCOURAGE
PEACEFUL SOCIETY BY BUDDHIST PEACEFUL MEANS:
A CASE STUDY OF PRANGKU DISTRICT, SRISAKET

เพลินพิศ สืบพานิช

Ploenphis Seubhanich

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: ploenphis.s@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. บริบทพื้นที่ สภาพปัญหา ความต้องการของคนและชุมชน อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ และแนวคิดทฤษฎีธนาคารโค-กระบือในสังคมไทยยุคปัจจุบัน 2. เพื่อศึกษาพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนารณาคโค-กระบือ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขในชุมชน 3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนารณาคโค-กระบือโดยพุทธสันติวิธี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสารและการวิจัยเชิงปฏิบัติการลงพื้นที่จริง สัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง 40 รูปหรือคน รูปแบบการวิจัยมีลักษณะอริยสัจจโมเดล ภายใต้กรอบดำเนินงานวิจัยบันได 9 ขั้น

ผลการวิจัยพบว่า 1. คนในพื้นที่มีปัญหาความยากจน ไม่มีที่ดินทำกิน การว่างงาน ไม่มีเงินทุนประกอบอาชีพ ปัญหาขาดแหล่งน้ำในการทำเกษตร ปัญหาหนี้สิน และการได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐ 2. พุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนารณาคโค-กระบือ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข คือ “ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์” หมายถึง ประโยชน์ในปัจจุบัน 4 อย่าง เรียกว่า หัวใจเศรษฐกิจ “อุ อา กะ สะ” 3. ได้องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยคือ หลักการ SDM Model กระบวนการพัฒนารณาคโค-กระบือเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี ประกอบด้วย 3 กระบวนการหลัก ได้แก่ การจัดการด้านอุปทาน การจัดการด้านอุปสงค์ และการบริหารจัดการ

คำสำคัญ: การพัฒนา; ธนาคารโค-กระบือ; ชุมชนสันติสุข; พุทธสันติวิธี

*Received July 22, 2023; Revised August 25, 2023; Accepted August 26, 2023

Abstract

This research article aims to study 1. the context of problems, needs of people and communities, Prang Gu, Srisaket Province and the theoretical concept of the cattle buffalo bank project in the present Thai society era. 2. to study Buddhism peace principle that facilitates the cattle buffalo bank development project. 3. to develop and present the new knowledge about the development of the cattle buffalo bank by the Buddhism peace principle. The researchers conducted quality studies based on documents and practical research into real space conduct an in-depth interview from a sample of 40 of population. The research has a noble model. Under the framework of 9-steps ladder research.

The research results found that 1. people in this area have problems with poverty, lack of land for farming, unemployment, lack of water for agriculture, debt problems and careless from government agencies 2. The Buddhist principle method that facilitates the development of the cattle buffalo bank to promote peaceful community is the four “Ditthamikatta 4” are “uh ah ka sa” called the principle of the "Millionaire Heart". 3. New research knowledge is the principle of SDM Model, which refers to the development process of the cattle buffalo bank to strengthen peaceful communities by Buddhist peaceful method. It consists of 3 main processes: supply management, demand management and managerial management.

Keywords: Development; The Cattle Buffalo Bank; Community Peaceful; Buddhist peaceful means.

บทนำ

ชุมชนสันติสุข หมายถึง ภาวะที่คนในชุมชนอยู่ร่วมกันเป็นสังคม มีความเป็นอยู่และดำเนินชีวิตด้วยความความสุขที่เกิดจากความสงบ ทั้งในบริบทของจิตใจเป็นพื้นฐานและการได้รับความสะดวกสบายตามอัตภาพ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) โดยอยู่ร่วมกันอย่างสันติภายใต้กฎระเบียบหรือกฎหมาย และมีคุณธรรมจริยธรรม ในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีส่วนร่วมกิจกรรมของสังคม มีความมั่นคงทั้งในด้านเศรษฐกิจ ความปลอดภัยในชีวิต ทรัพย์สิน และสุขภาพ นอกจากนี้ ยังหมายรวมถึงชุมชนหรือสังคมที่มีความสงบสุขเป็นเอกภาพและความสอดคล้อง ประสานกลมเกลียว มีเสรีภาพ และมีความยุติธรรม

ดำรงชีวิตเป็นสุข และมีสมานฉันท์ต่อกัน เป็นภาวะที่มีความสงบ มีความสุข ได้รับความขัดแย้ง เป็นชุมชนที่คนมีความรู้สึกผูกพันกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พึ่งพาอาศัยกัน มีการรวมกัน อยู่ในอาณาเขตและภายใต้กฎหมายหรือข้อบังคับเดียวกัน

ธนาคารโคและกระบือ คือ การรวบรวมโคและกระบือ โดยมีบัญชีควบคุมดูแล รักษาแจกจ่ายให้ยืม เพื่อใช้ประโยชน์ในการเกษตรและเพิ่มปริมาณโคและกระบือตาม หลักการของธนาคาร ธนาคารโค-กระบือเป็นเรื่องใหม่ของโลกที่มีความจำเป็นเกิดขึ้น เพราะปัจจุบันมีความคิดแต่จะใช้เครื่องยนต์กลไกเป็นเครื่องทุ่นแรงในธุรกิจการเกษตร แต่เมื่อราคาน้ำมันเชื้อเพลิงแพงขึ้น ความก้าวหน้าในการใช้เครื่องกลไกเสียไป จำเป็นต้องหัน มาพึ่งแรงงานจากสัตว์ที่เคยใช้อยู่ก่อน เมื่อหันกลับมาก็ปรากฏว่า มีปัญหามาก เพราะ ชาวนาไม่มีเงินซื้อโคกระบือมาเลี้ยงเพื่อใช้แรงงาน (กรมปศุสัตว์, 2526)

ข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติในช่วงปี พ.ศ. 2557-2562 พบว่า สัดส่วนคนจน ของไทยนั้นอยู่ระหว่างร้อยละ 6 ถึงร้อยละ 10 ของจำนวนประชากรทั้งหมด สถานการณ์ ความยากจนในปี 2564 พบว่า ครัวเรือนยากจนมีจำนวนทั้งสิ้น 1.24 ล้านครัวเรือน คิดเป็น สัดส่วนร้อยละ 4.79 ของครัวเรือนทั้งหมด (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ, 2565). โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ที่ร้อยละ 6.77 มีจำนวนคนจนมากที่สุด และเป็นภูมิภาคที่มีรายได้ต่อหัวต่ำสุดมาโดยตลอด อำเภอปรังคฤ์ จังหวัดศรีสะเกษ เคย เป็นพื้นที่ที่ประชากรมีรายได้ต่อหัวต่ำที่สุดของจังหวัด (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ ปรังคฤ์, 2565). ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ประชากรประสบปัญหา ไม่มีที่ดินทำกิน ไม่มีงานทำ ขาดเงินทุนประกอบอาชีพ ชุมชนมีปัญหาความยากจน การว่างงาน การเข้าถึงแหล่งเงินทุน และการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ

ผู้วิจัยเกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตโค-กระบือมานานนับ 10 ปี ได้เล็งเห็นปัญหาดังกล่าว จึงคิดที่จะบูรณาการเรื่องนี้ เพื่อประโยชน์สูงสุดทั้งการศาสนา เศรษฐกิจ และสังคมเข้า ด้วยกัน โดยในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยมีแนวคิดในการนำหลักพุทธสันติวิธีเข้ามาประยุกต์ใช้ ในการพัฒนาธนาคารโค-กระบือ ถือเป็นนวัตกรรม (Innovation) และเป็นเรื่องใหม่ใน สังคมไทย

การศึกษาวิจัยนี้ เริ่มต้นจากการกำหนดประเด็น (Issue) และปัญหา (Problem) จากการวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา ความต้องการของคนและชุมชนในพื้นที่วิจัย และ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีธนาคารโค-กระบือในสังคมไทยยุคปัจจุบัน จากนั้นจึงศึกษาหลักพุทธ สันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาธนาคารโค-กระบือ แล้วนำมาบูรณาการพัฒนา กระบวนการพัฒนาธนาคารโค-กระบือเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขในอำเภอปรังคฤ์ จังหวัดศรีสะเกษ และนำเสนอเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้หลักการ Model และ กระบวนการ (Process) การพัฒนาธนาคารโค-กระบือ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี ผล

ที่คาดว่าจะได้รับจากงานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการโค-กระป๋องยั่งยืนที่อื่น ๆ หรือหน่วยงานอื่น ๆ ได้ งานวิจัยชิ้นนี้จะช่วยยกระดับการพัฒนาการโค-กระป๋องให้มีการเติบโต และพัฒนาแบบยั่งยืน (Sustainable Development Growth) ด้วยการพัฒนาคนและชุมชนควบคู่กันไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา ความต้องการของคนและชุมชนในอำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ และแนวคิด ทฤษฎีธรรมาภิบาลโค-กระป๋องในสังคมไทยยุคปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการโค-กระป๋อง เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขในชุมชน
3. เพื่อพัฒนา และนำเสนอกระบวนการพัฒนาการโค-กระป๋อง เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขโดยพุทธสันติวิธีในอำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยในลักษณะอริยสัจจโมเดล และภายใต้กรอบดำเนินการวิจัย “บันได 9 ขั้นเพื่อก้าวสู่การวิจัยและพัฒนา” วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย รูปแบบการวิจัย และขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการลงพื้นที่จริง (Practical Research) รูปแบบการวิจัยมีลักษณะอริยสัจจโมเดล และภายใต้กรอบดำเนินการวิจัยบันได 9 ขั้น มีลักษณะการเชื่อมโยงสัมพันธ์ระหว่างอริยสัจ 4 และบันได 9 ขั้น คือ ทุกข์ และ สมุทัย เชื่อมโยงบันไดขั้นที่ 1 – 2 นิโรธ เชื่อมโยงบันไดขั้นที่ 8 - 9 มรรค เชื่อมโยงบันไดขั้นที่ 3, 4, 5, 6, 7

ขั้นที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา และความต้องการของคนและชุมชน อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ

ขั้นที่ 2 ศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีธรรมาภิบาลโค-กระป๋องในสังคมไทยยุคปัจจุบัน

ขั้นที่ 3 ศึกษาพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการโค-กระป๋อง เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขในชุมชน

ขั้นที่ 4 บุคลากรแนวคิด ทฤษฎีธนาคารโค-กระบือในสังคมไทย กับหลักพุทธสันติวิธีที่ส่งเสริมการสร้างชุมชนสันติสุข และหลักพุทธธรรมที่สนับสนุนการพัฒนาธนาคารโค-กระบือ

ขั้นที่ 5 พัฒนาระบวนการ (Process) พัฒนาธนาคารโค-กระบือ ที่สนับสนุนการสร้างชุมชนสันติสุขในพื้นที่วิจัย

ขั้นที่ 6 พัฒนาคนและชุมชน เพื่อการพัฒนาธนาคารโค-กระบือ ที่สนับสนุนการสร้างชุมชนสันติสุขในพื้นที่วิจัย

ขั้นที่ 7 ประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาคน ชุมชน และธนาคารโค-กระบือ

ขั้นที่ 8 นำเสนอกระบวนการ (Process) พัฒนาธนาคารโค-กระบือ ที่สนับสนุนการสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพุทธสันติวิธีในพื้นที่วิจัย (องค์ความรู้ใหม่)

ขั้นที่ 9 การติดตาม รักษา และพัฒนาต่อยอดให้เกิดความมั่นคงยั่งยืน

ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยนี้ได้จัดแบ่งกลุ่มเป็น 3 ลำดับ ตามวัตถุประสงค์ 3 ข้อ โดยดำเนินการวิจัยตามแผนภูมิบันได 9 ขั้น ดังนี้

ลำดับที่ 1 ภายใต้วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 (ดำเนินการตาม บันไดขั้นที่ 1 และ 2)

ลำดับที่ 2 ภายใต้วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 (ดำเนินการตาม บันไดขั้นที่ 3)

ลำดับที่ 3 ภายใต้วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 (ดำเนินการตามบันไดขั้นที่ 4,5,6,7,8,9)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และผู้ทรงคุณวุฒิ รวม 40 รูป/คน ดังนี้

2.1 ประชากร (Population) ที่ทำการศึกษาวิจัยคือ สมาชิกโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกรโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดล อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ

2.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกที่ถูกเลือกจากประชากรในโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร โคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลศรีสะเกษ รุ่นที่ 1 จำนวน 30 คน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เลือกสุ่มตัวอย่างโดยวิธี Snowball Sampling จากกรรมการธนาคารโค-กระบือโคกหนองนาสันติศึกษา 2 รูปหรือคน ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านและกำนัน จำนวน 3 คน หัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 รูป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้ “แบบสัมภาษณ์เชิงลึก” (In-Depth Interview) เพื่อใช้ศึกษาวิจัยบริบท สภาพปัญหา และความต้องการของคนและชุมชน กลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ที่ทำการวิจัยตามขอบเขตของเนื้อหาที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย และการสนทนากลุ่มหรือกระบวนการวิพากษ์ (Focus Group Discussion) เป็นเครื่องมือทางการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้สำหรับการจัดกลุ่มการสนทนาซึ่งประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เป็นผู้เข้าร่วมกระบวนการวิพากษ์ และสมาชิกธนาคารโค-กระบือโคหนองนา สันติศึกษา เป็นผู้สังเกตการณ์ รูปแบบการจัดสนทนากลุ่มเพื่อให้ได้ซึ่งข้อเท็จจริงและข้อมูลตรงตามที่กำหนดไว้ หรือเป็นข้อมูลใหม่ซึ่งเกิดจากการสนทนา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยเชิงคุณภาพชิ้นนี้ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

4.1 การวิเคราะห์เชิงเอกสาร ศึกษาทฤษฎี แนวคิดหลักการปฏิบัติจากข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เพื่อศึกษาถึงแนวคิด ทฤษฎี ด้านพุทธสันติวิธี หลักการแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอริยาสัจธรรม และหลักธรรมหัวใจเศรษฐกิจ หลังจากที่ได้ทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดแล้ว ผู้วิจัยได้สร้างแบบบันทึกสรุปจากศึกษาค้นคว้าเอกสารข้อมูลทุติยภูมิ

4.2 การสัมภาษณ์ (Interview) การวิจัยครั้งนี้ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (Semi-formal interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด และมีบางท่านกรอกแบบสอบถามโดยตรง

4.3 การสนทนากลุ่ม หรือการวิพากษ์ (Focus Group Discussion) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามประเด็นกรอบแนวคิดที่ได้กำหนดไว้ในเบื้องต้น เพื่อศึกษาบริบทแนวคิด และประสบการณ์การจริงของกลุ่มบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และผู้ทรงคุณวุฒิ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์เชิงลึก และจากการศึกษาทบทวนเอกสารข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ทำการจัดบันทึกลักษณะการบรรยาย (Descriptive) และนำข้อมูลมาอธิบายและวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผู้วิจัยตรวจสอบเนื้อหาของเอกสาร จำแนกประเภทข้อมูลตามประเด็นต่างๆที่จะดำเนินการวิจัย และคัดเลือกเอกสารซึ่งมีข้อมูลและเนื้อหาที่ถูกต้องชัดเจน สอดคล้องกับคำตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎีธนาคารโค-กระบือในสังคมไทยยุคปัจจุบัน

ผู้วิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ปูพื้นในเรื่องแนวคิดธนาคารโค-กระบือโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ (ชคก.) และโครงการธนาคาร

โค-กระปือทั่วไป เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโตและศึกษาวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาวิจัยตามระเบียบขั้นตอนการวิจัย

ดำเนินการวิจัย ภายใต้วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ตามบันไดขั้นที่ 3 ดังนี้

บันไดขั้นที่ 3. ศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการโค-กระปือ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขในชุมชน

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สังเคราะห์แนวความคิดการแก้ปัญหาโดยหลักพุทธสันติวิธี วิเคราะห์การนำหลักพุทธสันติวิธีมาใช้ในการแก้ปัญหของคนและชุมชน และศึกษาวิเคราะห์การนำหลัก ธรรมมาใช้ในการพัฒนาการโค-กระปือ โดยศึกษาวิจัยตามระเบียบขั้นตอนการวิจัย

ดำเนินการวิจัย ภายใต้วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ตามบันไดขั้นที่ 4 ถึง 9 ดังนี้

บันไดขั้นที่ 4. บูรณาการแนวคิด ทฤษฎีธรรมาโค-กระปือในสังคมไทยยุคปัจจุบัน กับหลักพุทธสันติวิธีที่ส่งเสริมการสร้างชุมชนสันติสุข และหลักพุทธธรรมที่สนับสนุนการพัฒนาการโค-กระปือ

การวิจัยนี้ เริ่มต้นจากการกำหนดประเด็น (Issue) และปัญหา (Problem) จากนั้น บูรณาการแนวคิดทฤษฎีธรรมาโค-กระปือในสังคมไทย โดยเริ่มจากแนวคิดตะวันตก หรือแนวคิดธรรมาโค-กระปือเพื่อเกษตรกรรมตามพระราชดำริกับแนวคิดธรรมาโค-กระปือทั่วไป แล้วบูรณาการแนวความคิดการพัฒนาการโค-กระปือเพื่อเกษตรกรรมกับหลักธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาการโค-กระปือ นำมาสังเคราะห์เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ โดยศึกษาวิจัยตามระเบียบขั้นตอนการวิจัย

บันไดขั้นที่ 5. กระบวนการ (Process) พัฒนาธรรมาโค-กระปือ ที่สนับสนุนการสร้างชุมชนสันติสุขในพื้นที่วิจัย

การศึกษานี้ เป็นการสังเคราะห์ข้อมูลหลังจากการบูรณาการแล้ว ทำการจัดหมวดหมู่ แบ่งประเภท เปรียบเทียบ วิเคราะห์ สังเคราะห์ อธิบาย ตีความ นำข้อมูลที่ได้ศึกษามาพัฒนาและกำหนดเป็นกรอบเพื่อการออกแบบสร้าง Model ให้เหมาะสมสอดคล้องกับการพัฒนากระบวนการ (Process) พัฒนาธรรมาโค-กระปือ ที่สนับสนุนการสร้างชุมชนสันติสุขในพื้นที่วิจัย ผู้วิจัยได้บูรณาการ (Integration) สังเคราะห์ข้อมูลจากบริบท สภาพปัญหาและความต้องการ ผสมผสานกับหลักการแนวคิด ทฤษฎีศาสตร์สมัยใหม่เกี่ยวกับธรรมาโค-กระปือในสังคมไทย ได้กระบวนการพัฒนาการโค-กระปือ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขโดยพุทธสันติวิธีของอำเภอปรังค์ภู จ.ศรีสะเกษ แล้วนำเข้าสู่กระบวนการวิพากษ์ (Focus Group Discussion) โดยมีผู้เข้าร่วมกระบวนการวิพากษ์ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 รูป/คน โดยศึกษาวิจัยตามระเบียบขั้นตอนการวิจัย

บันไดขั้นที่ 6. พัฒนาคณะและชุมชน เพื่อการพัฒนาธนาคารโค-กระบือที่สนับสนุนการสร้างชุมชนสันติสุขในพื้นที่วิจัย

การพัฒนาคณะและชุมชนพื้นที่เป้าหมาย สถาบันสภาวนาเพื่อสันติภาพ วัดท่าคอยนาง ตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ มีบทบาทในการพัฒนาคณะและชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย ในการปรับ Mindset ของคนและชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้สอดคล้องและรองรับหลักการพุทธสันติวิธี โดยศึกษาวิจัยตามระเบียบขั้นตอนการวิจัย

บันไดขั้นที่ 7. ประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาคณะ ชุมชน และธนาคารโค-กระบือ

หลังจากที่ได้กระบวนการพัฒนาธนาคารโค-กระบือ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี ตามบันไดขั้นที่ 5 แล้วนำไปปฏิบัติตามบันไดขั้นที่ 6 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลภาคสนาม นำมาประมวลข้อมูล พร้อมทั้งวิเคราะห์ตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท ในแนวทางหลักอริยสัจ 4 คือ “มรรค” คือการพัฒนาคณะและชุมชนว่าต้องทำอะไร ทำอย่างไร ได้ผลลัพธ์ในการพัฒนาธนาคารโค-กระบือที่สนับสนุนการสร้างชุมชนสันติสุขโดยพุทธสันติวิธีของอำเภอลำดวน จ.ศรีสะเกษ ผลการวิจัยนี้ เพื่อนำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 (ภายใต้กรอบบันไดขั้นที่ 7) การประเมินผลในบันไดขั้นที่ 7 นี้ใช้หลักการ “ภาวนา 4” ในการประเมิน

บันไดขั้นที่ 8. นำเสนอกระบวนการ (Process) พัฒนาธนาคารโค-กระบือ ที่สนับสนุนการสร้างชุมชนสันติสุขโดยพุทธสันติวิธีในพื้นที่วิจัย (องค์ความรู้ใหม่)

ผลลัพธ์ที่ได้จากงานวิจัยนี้ นำเสนอเป็นองค์ความรู้ใหม่ “หลักการ SDM Model และ กระบวนการ (Process) การพัฒนาธนาคารโค-กระบือ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขโดยพุทธสันติวิธีในอำเภอลำดวน จ.ศรีสะเกษ โดยศึกษาวิจัยตามระเบียบขั้นตอนการวิจัย

บันไดขั้นที่ 9. การติดตาม ดูแลรักษา และพัฒนาต่อยอดให้เกิดความมั่นคงยั่งยืน

การติดตาม ดูแลรักษา และพัฒนาต่อยอด ด้วยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และไม่มีส่วน เพื่อให้การพัฒนาในพื้นที่เป้าหมายมีความมั่นคงและยั่งยืน โดยศึกษาวิจัยตามระเบียบขั้นตอนการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 (ภายใต้กรอบบันไดขั้นที่ 1 และ 2) คือ บริบท สภาพปัญหา ความต้องการของคนและชุมชน อ.ลำดวน จ.ศรีสะเกษ ในอดีตเคยเป็นพื้นที่ที่มีความแห้งแล้งมากที่สุดในจังหวัด และแห้งแล้งในลำดับต้น ๆ ของประเทศ

ปัจจุบันมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร และเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมคือ ทำนา 90% ทำสวนและทำไร่ 4% รับจ้าง 4% ค้าขายและอื่น ๆ 2% ประชากรในพื้นที่ประสบสภาพปัญหาการว่างงาน ไม่มีอาชีพที่มั่นคง รายได้ไม่พอกับรายจ่าย ไม่มีที่ดินทำกิน ไม่มีเงินทุนประกอบอาชีพ ปัญหาการเข้าถึงแหล่งทุน ขาดทุนทรัพย์ประกอบอาชีพ และขาดแหล่งน้ำในการทำเกษตร คนในชุมชนมีความต้องการอาชีพเสริมให้มีรายได้มาจุนเจือครอบครัว ต้องการที่ดินทำกิน และทุนทรัพย์ในการประกอบอาชีพที่มั่นคง ต้องการความช่วยเหลือจากรัฐด้านการศึกษาของนักเรียน

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 (ภายใต้กรอบบันไดขั้นที่ 3) คือ หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาธนาคารโค-กระบือ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขของชุมชนคือ “อิทธิบาท 4” และ “หัวใจเศรษฐกิจ” คือ “อุ” = ขยันหา “อา” = รักษาดี “กะ” = มีกัลยาณมิตร “สะ” = เลี้ยงชีวิตเหมาะสม เมื่อนำมาบูรณาการกับหลักชุมชนสันติสุข “สันติภาพ 4” ในบริบทของธนาคารโค-กระบือ ซึ่งเป็นการพัฒนาด้านกายภาพ (Physical Development) คือ พัฒนาสิ่งแวดล้อม พัฒนาสัมมาอาชีพ เพื่อการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข พออยู่ พอกิน พอใช้ พอร่มเย็น จะทำให้ครอบครัวและชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เกิดเป็นหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการเสริมสร้างชุมชนสันติสุข

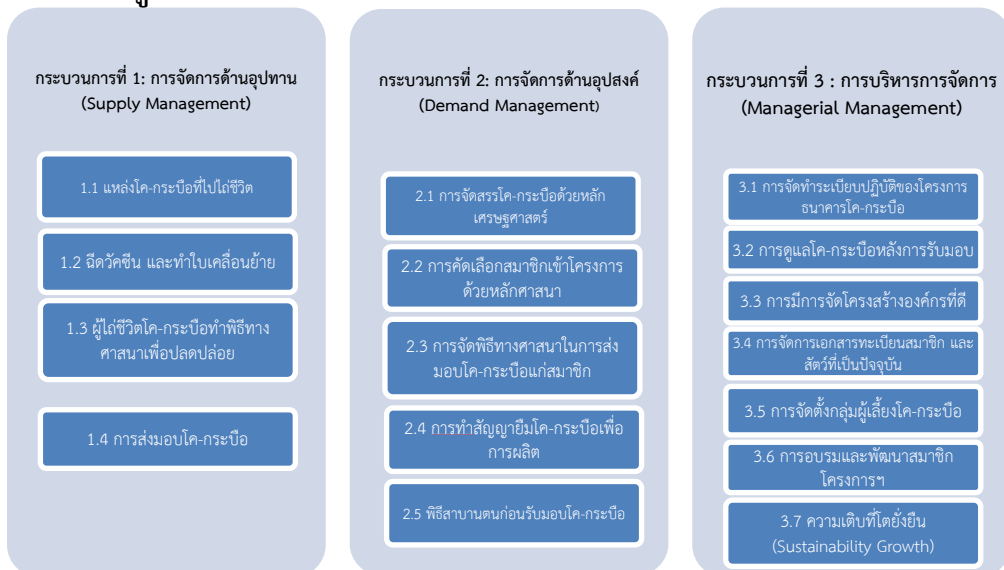
3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 (ภายใต้กรอบบันไดขั้นที่ 4 - 9) ได้กระบวนการ พัฒนธนาคารโค-กระบือ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขโดยพุทธสันติวิธีของอำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ หรือ หลักการ SDM Model ประกอบด้วย 3 กระบวนการหลักคือ 1. การจัดการด้านอุปทาน (Supply Management: S) ของผู้บริจาคมอบโค-กระบือ ได้แก่ การเลือกแหล่งโค-กระบือที่ไปไถ่ชีวิต การฉีดวัคซีนและจัดทำใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ฯ การทำพิธีทางศาสนาเพื่อปลดปล่อยและการส่งมอบในเวลาที่เหมาะสม 2. การจัดการด้านอุปสงค์ (Demand Management: D) ของผู้รับมอบโค-กระบือ มีเงื่อนไขหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน ดำเนินงานด้วยความเอื้ออาทร ความรับผิดชอบ ด้วยหลักเมตตาธรรม 3. การบริหารการจัดการ (Managerial Management: M) การเตรียมความพร้อมอย่างมีประสิทธิภาพของหน่วยงานหรือองค์กรที่ต้องเข้ามารับผิดชอบบริหารโครงการฯ คือ คณะกรรมการโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร โคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

เงื่อนไขความสำเร็จของโครงการฯ ขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการความพร้อมด้านอัตรากำลัง ความรับผิดชอบและความทุ่มเทของเจ้าหน้าที่โครงการฯ

อภิปรายผลการวิจัย

1. หลักธรรมพุทธสันติวิธีที่นำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนให้เกิดสันติสุข ด้วยการพัฒนาคนเพื่อปรับชุดความคิด มีเป้าหมายในการแก้ปัญหาของคนและชุมชนในการ ลด ละ เลิก พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ คือ หลักธรรมอิทธิบาท 4 สอดคล้องกับพระเมธีวัชรบัณฑิต (हरषा ธรรมหาโส) (2565) เรื่อง การพัฒนาธนาคารโค-กระบือเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี การบรรยายในห้องเรียนสันติศึกษา กล่าวว่า หลักธรรม “อิทธิบาทสี่” จะขัดเกลาให้คนในชุมชนมีความรับผิดชอบ มีวิริยะอุตสาหะ มีhiriโอดัปปะ อดทนต่อการรอคอย เป็นหลักธรรมที่จะนำคนไปสู่ความสำเร็จ และหลักธรรม “หัวใจเศรษฐี” ทำให้คนมีความขยัน เกือบอม รู้จักการดำรงตน มีความพอเพียง สอดคล้องกับพระมหาจุฑาชัย วชิรเมธี (2558) เรื่อง พุทธสันติวิธี : พระพุทธศาสนาเพื่อสันติภาพ ณ ไระเลย์ตะวันตก ว่า หลักธรรมที่สร้างสันติภาพ คือ หัวใจเศรษฐี ประกอบด้วย ขยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร ใช้ชีวิตอย่างสมดุลเป็นการสร้างเนื้อสร้างตัวทำให้มีสันติภาพในชีวิต นำไปสู่สันติภาพในชุมชนเป็นหลักธรรมพุทธสันติวิธีที่จะนำไปพัฒนาธนาคารโค-กระบือ และสอดคล้องกับการบรรยายในห้องเรียนสันติศึกษาของพระเมธีวัชรบัณฑิต (हरषา ธรรมหาโส) (2565) เรื่อง การพัฒนาธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกรที่จะทำให้อุบครวัเกิดสันติสุขได้นั้น ต้องเน้นไปที่ปากท้อง พออยู่ พอกิน พอใช้ พอร่มีเย็น และพัฒนาเป็นสัมมาชีพได้ การทำให้อุบครวัเกิดสันติสุข ชุมชนก็อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 กระบวนการพัฒนาธนาคารโค-กระบือเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข

จากภาพกระบวนการพัฒนาธนาคารโค-กระบือ เพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี: ศึกษากรณี อ.ปรังค์ภู จ.ศรีสะเกษ (Supply - Demand Management Model: SDM Model) การนำแนวคิดหลักพุทธสันติวิธีมาใช้ในโครงการพัฒนาธนาคารโค-กระบือ ที่จะส่งเสริมให้โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกรรายย่อยนาสันติศึกษา โมเดลศรีสะเกษให้เติบโตอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Growth) ได้องค์ความรู้ใหม่คือ หลักการ SDM Model ประกอบด้วยกระบวนการย่อย 3 กระบวนการคือ 1. การจัดการด้านอุปทาน (Supply Management) หมายถึง กระบวนการจัดการการให้ได้มาซึ่งโค-กระบือและการส่งมอบหรือเคลื่อนย้ายสัตว์ 2. การจัดการด้านอุปสงค์ (Demand Management) หมายถึง กระบวนการจัดการรับมอบโค-กระบือ ได้แก่ การจัดสรรโค-กระบือ การคัดเลือกสมาชิกเข้าโครงการ และการทำสัญญาใช้โค-กระบือเพื่อการผลิต และกระบวนการที่ 3. การบริหารการจัดการ (Managerial Management) หมายถึง การเตรียมความพร้อมในการบริหารจัดการของบุคลากรในโครงการธนาคารโค-กระบือเกษตรกร ก่อนรับมอบโค-กระบือเข้าโครงการ และการจัดการภายในที่มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรมีการแบ่งกลุ่มสมาชิกแยกตามพื้นที่เพื่อปรึกษาพูดคุย แลกเปลี่ยน และขอความช่วยเหลือกันในกลุ่มได้รวดเร็วยิ่งขึ้น
2. ควรมีหัวหน้ากลุ่มและมีกรรมการโครงการในภาคราชการรวมอยู่ด้วย เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ปศุสัตว์อำเภอ นายอำเภอ และผู้ประสานงานโครงการธนาคารโค-กระบือฯ คอยให้คำแนะนำและสนับสนุนสมาชิกในเรื่องต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรสร้างคนต้นแบบแห่งความสำเร็จ (Protocol) เพื่อสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นการเพิ่มขยายสมาชิก (Escalate) ให้กลุ่มเป้าหมายใหม่ (Prospect) เข้ามาร่วมโครงการมากขึ้น เมื่อคนมีรายได้พอเลี้ยงชีพ คนมีความสุขมากขึ้น สังคมหรือชุมชนก็จะมีสันติสุข
2. ควรมีการให้ความรู้หรือมีการอบรมสมาชิกอย่างสม่ำเสมอ เพื่อต่อยอด ย้ำคิดย้ำทำ ให้คนเกิดความเคยชินและนำไปปฏิบัติ ทั้งหลักธรรมพุทธสันติวิธี “อิทธิบาทสี่” ที่นำคนไปสู่ความสำเร็จ หลักธรรม “หัวใจเศรษฐี” ที่นำไปใช้ในการพัฒนาธนาคารโค-กระบือ และองค์ความรู้เกี่ยวกับการทำปศุสัตว์จากภาคหรือหน่วยงานราชการ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาวิจัยนี้ เพื่อนำผลวิจัยมาปิดช่องว่าง (Gap) หรือปัญหา ในที่นี้หมายถึง Opportunity Improvement ที่เป็นผลลัพธ์บันได 9 ขั้น ซึ่งการวิจัยนี้เป็นการวิจัยในเชิงพรรณนา (Qualitative Research) เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เมื่อโครงการธนาคารโค-กระบือโคกหนองนาสันติศึกษาโมเดลศรีสะเกษ ดำเนินการไปได้ระยะหนึ่งประมาณ 3-5 ปี ผู้วิจัยเสนอให้ศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อเป็นการยืนยันผลลัพธ์ในเชิงสถิติหรือวิทยาศาสตร์
2. การนำแนวคิดหลักพุทธสันติวิธีเข้ามาใช้ในโครงการธนาคารโค-กระบือ ถือว่าเป็นนวัตกรรม (Innovation) ให้โครงการฯเติบโตอย่างยั่งยืน ซึ่งการวิจัยนี้เป็นการวิจัยในแนวราบ ผู้วิจัยเสนอให้มีการวิจัยในเชิงลึกเพื่อสร้างต้นแบบสมาชิกรธนาคารโค-กระบือที่ประสบความสำเร็จ (Protocol) เพื่อสร้างหลักการและวิธีการที่น่าเชื่อถือและเป็นต้นแบบการพัฒนาธนาคารโค-กระบือที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมปศุสัตว์. (2526). *โครงการธนาคารโค-กระบือ ตามพระราชดำริ*. สืบค้น 5 กรกฎาคม 2566, จาก: <https://web.ku.ac.th/king72/2526/bankko.ht>
- พระมหาจุฑาชัย วชิรเมธี. (2558). *พุทธสันติวิธี: พระพุทธศาสนาเพื่อสันติภาพ*. เชียงราย: ศูนย์วิจัยสันติสาธิตไร่เชิญตะวัน.
- พระเมธีวัชรบัณฑิต (हररषषष ढररรมหषष). (2565). *การพัฒนาธนาคารโค-กระบือเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี การบรรยายในห้องเรียนสันติศึกษา. หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาสันติศึกษา. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.*
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2552*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คพับลิเคชัน.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *Poverty and Inequality Report*. สืบค้น 13 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <http://www.nesdc.go.th>
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2560). *รายงานการประเมินผลโครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ปี 2559-2560. เอกสารวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร*. สืบค้น 25 มกราคม 2566, จาก : <https://www.oae.go.th/assets/portals/1/fileups/evaoaedata/files/2559-2560.pdf>

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอปรางค์กู่. (2566). *ประวัติความเป็นมา*. สืบค้น 25 มกราคม 2566, จาก [https:// district.cdd.go.th/phangku/about/ประวัติความเป็นมา](https://district.cdd.go.th/phangku/about/ประวัติความเป็นมา).